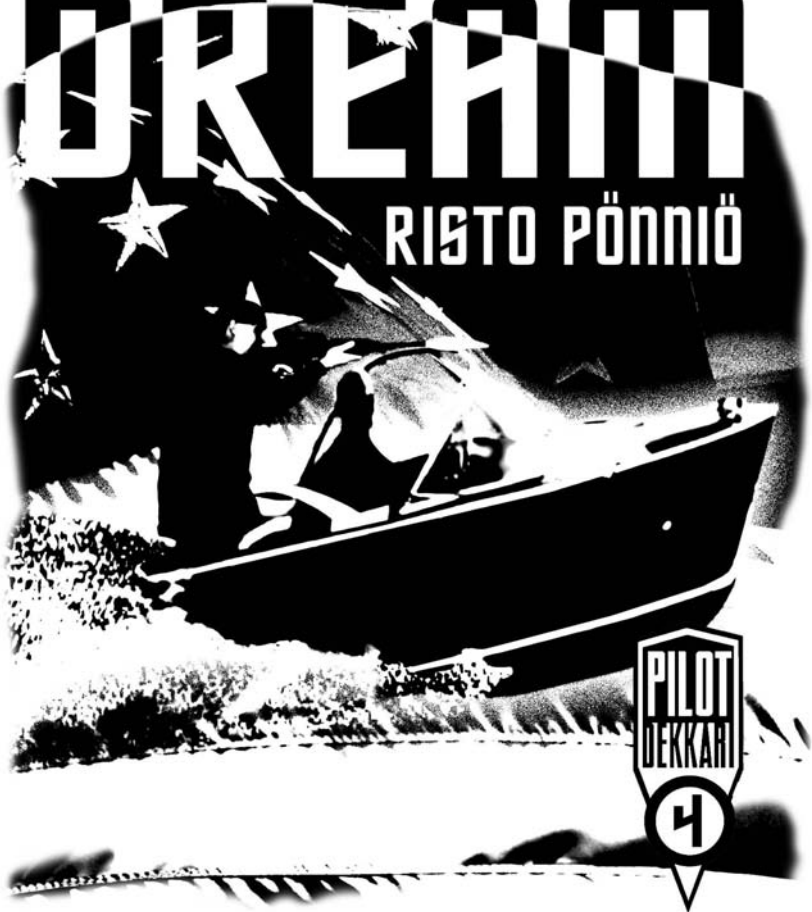

AMERICAN DREAM

RISTO PÖNNIÖ

1.

Alkusyösyn aamu oli epätodellisen kirkas. Philadelphian ydinkeskustan pilvenpiirtäjät, niiden häikäisevät peililasiseinät ja kiiltävät teräsprofiilit kimaltelivat aamuauringossa. Poissa oli loppukesän utuisuus. Nousin American Airlinesin Boeing 727:ään lennolle numero 495, jonka pääteasemana oli Monterrey, Meksiko. Reitti kulkisi Dallasin kautta. Itäisen rannikon kello osoitti aamukahdeksaa. Kone ei ollut täynnä. Matkustajia palveli kaksi lentoemäntää, nuoria blondeja molemmat ja yksi keski-ikäinen stuertti. Tummiin pukeutunut liikemies vieressäni luki taskukokoista, mustakantista raamattuaan ja rukoili. Viisikymmentäkaksi minuuttia nousun jälkeen, kesken kahvitarjoilun kapteenin ääni särähti korviin tavarahyllyjen keuhkoista kaiuttimista.

”Kone on kaapattu Dullesissa. Sen kurssi on lennonjohdolle tuntematon. Olemme kaikki vaarassa!”

Pentagon oli määrännyt taivaat tyhjiksi. Ohjaussiivekkeet työntyivät jarrutukseen. Siipien liitopinta taittui. Nokka painui jyrkkään sukellukseen. Kanssamatkustajat vilkaisivat toisiaan. Sanaakaan ei vaihdettu.

Laskutelineiden kumipyörät iskeytyivät kiitorataan. Kone huojahti, ensin oikealle ja sitten vasemmalle. Suihkuturpiinien pako-

kaasut työntyivät matkustamoon. Pyörien jarrut täristivät. Kone vaappui. Ilmassa tuoksui kerosiini. Kapteenin ääni palasi matkustamoon. Nyt se jo värisi:

”Pentagonin on isketty... Manhattan on liekeissä... Helvetti on päässyt irti... Amerikka on sodassa... Jumala siunatkoon Amerikkaa!”

Ei ollut aikaa laskuportaiden asetteluun. Minut ja muut matkustajat juoksutettiin ulos koneen takaovesta Little Rockin kiitoradan taistelukonelaivueen editse. Lentokenttä oli evakuoitava. Se oli sodanjohdon määräys. Olisi tehnyt mieli soittaa Tiinalle, vaimolleni Suomeen. Avasin kännykän ja soitin työnantajalleni, McGuskerin vernissatehtaalle. Pääsin läpi neljännellä yrityksellä. Megan, taluspäällikkö vastasi puhelimeen. He tiesivät jo terroristi-iskuista.

Kolmekymmentäviisi lentokonetta ja kaksi tuhatta ihmistä väärään aikaan väärässä paikassa. Liikemiehet vailla asiakkaitaan. Mummolaan lähetetyt lapset erossa vanhemmistaan. Aviopuolisot ilman toisiaan. Matkalaukut ja matkustajat eivät kohdanneet. Seurakuntien vapaaehtoistyöntekijät jakoivat ruokaa ja virvokkeita. Autovuokraamot myivät ei oota. Pikkubussit sukkuloivat tienvarsimotellien ja lentokentän väliä.

Puoli yhdeltätoista sain kännykkääni tekstiviestin.

”Iskä onko kaikki hyvin?”

”Ei täällä sen suurempaa hätää ole.”

”Ihanko varmasti?”

Janne ei tiennyt, että olin ollut lentokoneessa terroristien iskiessä. Neljäsataa konetta nousi ilmaan itärannikolta samaan aikaan. Neljälle niistä oli laadittu vaihtoehtoiset reitit. Lennonjohto ei siitä tiennyt, eivät tienneet edes pilotit. Viisikymmentä koneista kanto American Airlinesin sinipunaisia värejä. Kahdessa niistä oli tuplamiehistö. Yhdessä niistä matkustin minä. Toinen murskautui pohjoiseen torniin ja toinen iskeytyi Pentagoniin, kun kakkosmiehistö oli asettunut puikkoihin. Neljän prosentin todennäköisyys, laskin ja näppäilin oikean käden peukalolla tekstiviestivastauksen:

”Älkää huolehtiko, kyllä iskä pärjää.”

Istuin jo kolmatta vuorokautta hotellihuoneessa, eikä Amerikka ollut enää entisensä. Hyväuskoisuuden ja viattomuuden aika oli takana. Suurvallan suvereenisuutta oli loukattu. Sen kotipesään oli koskettu. Sinne oli vääryydellä ja viekkauksella tunkeuduttu, pelisäännöt raavasti rikkoen ja vallan tunnukset tylysti murskaten. Hallitsijoiden kasvot oli julkeasti häpäisty. Kansan viaton veri oli vuotanut.

Tämähän on Amerikka! Ei meille voi näin käydä! Ei meidän turvajärjestelmistä voi joka ikinen pettää. Ei meillä edes ole vihollisia – ei ainakaan omalla maaperällä.

Miksi Amerikkaa vihataan? Selityksiä sille olin katsellut ja kuunnellut viimeiset kolme päivää hotellihuoneen sadoilta TV-kanavilta. Suurvalta oli itse vihan siemenet ohjuksina ympärilleen kylvänyt. Murskaamalla miljoonilta elämisen edellytykset. Se oli itse käenpoikansa siipiensä suojassa kasvattanut. Ollut telakkana terroristeille. Antamalla avoimesti koulutuksen. Toimittamalla tarvittavan materiaalin.

Oliko syy vihaan myös uskonto? Kristinuskoa eivät kaikki tunnustaneet. Mutta Amerikka tunnusti. Se kuului presidentin puheista. Se näkyi täysinä parkkipaikkoina sunnuntaiamujen kirkonpihoilta. Se tuli esiin siunauksen toivotuksina onnen huumassa. Siihen turvattiin rukouksin hädän hetkillä. Amerikka oli kristitty yhteiskunta. Sen yhteiskuntajärjestelmä nojasi kymmeneen käskyyn. Mutta oliko sen sanoissa ja toimissa ristiriita. Sitä rivikansa mietti. Sitä lapset vanhemmiltaan kyselivät. Sattuvatko pommit vihollisen lapsiin? Haavoittavatko ne samalla tavalla? Palavatko heidänkin kotinsa? Tuhoutuvatko heidänkin unelmansa?

CNN haastatteli Bushin julistaman sodan sankareita ja heidän perheitään. Nämä sankarit eivät käyttäneet aseita. He eivät tunkeutuneet toisiin maihin. Heitä ei lähetetty tehtäviinsä poliittisin mandaatein. He eivät kätkeytyneet lähimaastoon. He eivät vaanineet verenhimoisina uhrejaan. He olivat tulleet paikalle pillien soidesa ja torvien törähdellessä. He olivat puolustaneet amerikkalaisia

koteja. He olivat pelastaneet tavallisia ihmisiä. He olivat jääneet loukkuun tornien sorruttua. He olivat palomiehiä.

Poliisit eivät olleet sankareita. He vaanivat pusikoissa ja sakottivat kunniallisia kansalaisia. He käskivät väkijoukkoja hajaantumaan ja mielensä ilmaisijoita perääntymään. He laittoivat ihmisiä rautoihin sitoen kädet ja kahliten jalat. Heidän liipaisinsormensa oli herkässä.

Sotilaat olivat antisankareita. He tuhlasivat kansakunnan ve-rovarat. He eivät puolustaneet Amerikan koteja. He hylkäsivät perheensä presidentin nimeä toistaen. He tunkeutuivat kaukaisiin maihin sotilasmarssien saattelemana. He murskasivat ihmisten kodit. He kuolivat vieraan maan tylyllä kamaralla ja palasivat kotiin sinkkiarkuissa surumusiikin soudessa.

Kolmas päivä kallistui tuulettomana leutoon iltaan. Varjot pite-nivät. Arkansasin verenpunainen taivas oli autereisen hauras. Se odotti. Kaikki odottivat. Kansa johtajiensa vastausta. Minä pääsyä Philadelphiaan. Tähtiliput olivat puolitangossa. Oli suruaika. Mitä sen jälkeen tapahtuisi? Millä aikataululla? Saisiko inhimillisyy-sjansijaa? Voittaisiko oikeus ja tapahtuisiko oikeudenmukaisuus? Niitä kysymyksiä toimittajat suolsivat ja muun maailman uutiskanavat referoivat.

Tiesin, miltä näyttivät 12-henkisen perheen lasten naamataulut vanhimmasta nuorimpaan kolme minuuttia isän surmaamisen jälkeen. Puuovi silppuna ja isän rintakehä verihyhmästä riekaleina Sten-koneeseen tylppien luotien jäljiltä. Olin ollut paikalla ennen poliisia, kun Pohjois-Irlannin sisällissota kävi kuumimmillaan. Minulla oli ollut asennusprojektit menossa rajan kummankin puolen brittien Londonderryssä ja irkkujen Killibegsissä 80-luvun puoli-välissä.

Tiesin, mitä oli nousta Antonov potkurikoneeseen kohteena Baltan pikkukaupunki Tšernobylin naapurissa vuoden 1986 lo-kakuussa. Tietoa säteilytasosta ei ollut ja Janne konttasi vasta pot-

kuhousuissa. Ainoa geigermittarilukema laskeumasta tuli toisesta projektista Münchenin läheltä. Koko kesän lehmänmaitosato oli jouduttu karräämään kaatopaikalle korkeiden plutonium-pitoisuuksien vuoksi. Sen kesän viljaa ei ollut voitu edes rehuksi käyttää. Etäisyyttä Tšernobylistä Müncheniin oli sentään nelinumeroinen luku. Mutta siitä Ukrainan pikkukaupungista ei matkaa ydinvoimalaitokseen tullut kuin kahden digitaalinen verran.

Olin toimittamassa äidinmaidonvastiketehdasta mustan mullan maahan. Raaka-aine saatiin paikallisten kolhoosien lehmistä tuoretta maitoa jauheeksi kuivaamalla. Kun vesi haihdutettiin taivaalle, niin säteilytasot konsentroituihin lopputuotteeseen. Voi vauvapararit, jotka sitä ensi elinvuotensa ruuakseen söivät. Silmät siltä oli ummistettava ystävyyden, yhteistyön ja avunannon nimissä ja idänkaupan turvaamiseksi. Kun barter-kauppa rehoitti ja clearing-tilit pullottivat, niin naapuriin piti luottaa. Ei hyvää bisnestä voinut pienten ihmisten elämällä vaarantaa.

Eivät niitä reissuja vakuutusyhtiöt vakuuttaneet. Sotaa käyviä maita ja ylivoimaisia esteitä löytyi yhden lakikirjan verran. Ei niitä tarinoita monikaan silloin uskonut. Eikä niistä kukaan jaksanut lukua pitää. Ei niistä saanut silloin edes puhua. Mutta perspektiiviä ne olivat elämään tuoneet. Ihmisen paras paikka oli koti oman kansansa keskuudessa. Siksi Israelinkin oli halunnut itsenäisyyttä alkaen Egyptin orjuudesta viimeisiin sotiin saakka. Siksi palestiinalaisetkin halusivat oman valtion. Ja siksi minäkin niitä toimeksiantoja olin tehnyt. Eivät ne kahdeksasta viiteen hommia olleet. Töitä tehtiin tykkien rumputulen katveessa ja kiväärien kantaman ulottumattomissa. Aina ei ollut sähköä, lämpimästä vedestä puhumattakaan. Asumukset vaihtelivat teltasta viiden tähden Hyattiin. Torakoiden sukuhaarat olivat tulleet kaikki tutuiksi. Malariaa kantavan hyttysen tunsi jo pelkästä ininästä. Gekkoja ei kukaan kavahtanut.

Sitähän kai olin alussa hakenutkin, seikkailua. Mutta vasta ulkomailla, vieraassa ympäristössä oman kansansa arvot aisti. Vaikeaa olisi oma isänmaa toiseen päikseen vaihtaa. Mahdotonta se oli ilman ulkoista pakkoa. Eikä sisäistä pakkoa edes ollut. Juuret-

tomuutta ja erikoisuuden tavoittelua se vain olisi tai päätäpahkaa rakastumista. Ei sitä järjellä pystyisi selittämään.

Vuoden perhekommennus uudelle mantereelle oli aluksi tuntunut liian lyhyeltä varsinkin teini-ikäisten lasten sopeutumisen kannalta. Toimeksiannon typistyttyä poikamiessopimukseksi tuntuivat edessä olevat kaksitoista kuukautta kohtuuttoman pitkiltä. Mutta harvoin reppumiehellä oli valtaa sanella sopimuksensa ehtoja. Ota tai jätä. Halukkaita jenkkeihin lähtijöitä on jonoksi asti, Asko oli ykskantaan todennut. Jos kyseessä olisi ollut neukkujen tai rätti-päiden projektit, neuvottelutilanne olisi ollut päinvastainen. Mutta ne mestat olin ehtinyt jo kolmista, eikä ajatus idän kaupan veteraanin manttelista muutenkaan luisevia hartioitani lämmittänyt.

Jos oli nuorena insinööriuntuvikkona eksynyt Moskovan junaan tai saattanut korvansa alttiiksi minareettien rukouskutsulle, alkoi ympäristö vaivihkaa tehdä työtä mutteripäässä. Muutaman työvuoden jälkeen ei kouluputkessa hienosorvattu, SFS-normitettu kuulupäämutteri enää ollutkaan yhteensopiva euronormitetun DIN-pultin kanssa. Alkoi ahdistaa, kun jengat eivät menneekään limittäin ja kierteet lomittain. Ympäristö oli tehnyt tehtävänsä. Reppumies oli referenssiensä vanki.

Aikakäsitys oli määritelty uudestaan odotushuoneiden teekuppien äärellä ja iltapäivien kosteutta tihkuvilla lounailla. Kuukausittain toistuvat neuvottelut junnasivat samaa kaavaa. Päivän palaveriin meni viikko. Neljä päivää viidestä tuhrautui siirtymisiin ja odotteluun. Mielestä kaikkosi turha pyrkyryys ja tilalle tunki apaattisuus. Se oli otollinen kasvualusta sijaistoimille, joita ilmainen viina ja halvat huorat ruokkivat. Pää oli saanut GOST-normin mukaisen kohtelun, jota ruumis ei suostunut hyljeksimään.

Neljän päivän kauhistelun ja odottelun jälkeen lentoliikennettä alettiin käynnistää uudelleen. Olin tilannut herätyksen aamukuudeksi. Otin puhelun American Airlinesin lennonvarausjärjestelmään heti kylpyhuoneessa käytyäni. Istuin puolitoista tuntia luuri

korvassa ja painelin tietokoneäänien antamia valikkonumeroita sormenpäät hellinä kunnes jätin linjan auki ja menin suihkuun. Ajoin parran ja palasin puhelimeen vain todetakseni olevani edelleen jonossa. Juuri kun CNN:n aamupäivän uutisraportti alkoi tulla ulos yhdeksättä kertaa, luurin toisesta päästä kuului ihmisen ääni. Suorat lennot oli myyty, mutta paluuyhteys järjestyi Kansas Cityn ja Charlotten kautta Philadelphiaan.

Olin tottunut Euroopan ja Aasian lentokentillä sotilaallisen täsmällisiin ja joskus kovaotteisiin tarkastustoimenpiteisiin. Usein varsinkin Frankfurtissa oma matkalaukku piti käydä osoittamassa kentältä koneen viereltä, ennen kuin se lastattiin mukaan ruumaan. Myös erilliset ruumiintarkastukset ja kannettavien tietokoneiden pommi-imuoinnit olivat tavallisia, kun turvallisuudesta vastasi sotilas- tai poliisiviranomainen. Mutta USA:ssa lentoyhtiöiden avainsana oli joustavuus. Ja kun jokaisella suurella amerikkalaisella lentoyhtiöllä oli omat terminaalinensa, ihmiset valitsivat miellyttävyyden mukaan sen lentoyhtiön, jonne mailit kerättiin. Koska USA:n sisäinen lentomatka ei bussimatkasta juurikaan poikennut, ei turvallisuushenkilöihinkään haluttu panostaa. Vuosien saatossa turvatarkastukset oli siirretty viranomaisilta yhtiöille itselleen. Ja kun markkinataloudessa elettiin, laadun ja kustannusten korrelaatio vastasi prikulleen sitä, mitä MBA-kurssien case-studyt opettivat. Osa työntekijöistä oli eläkeläisiä, osa juuri maahan muuttaneita opiskelijoita, joita yhdisti kaksi asiaa: miellyttävä käytös ja tilapäinen työsuhte. Sellaisesta työvoimasta ei tarvinnut liikoja maksaa.

Little Rockin kentällä kaikki oli muuttunut. Minut viisumittomana ulkomaalaisena otettiin jonosta erilleen ja ohjattiin verhon taakse. Tummaihoisen miesvirkailija käski riisua vaatekappaleen kerrallaan, kunnes minulla oli ylläni enää juuri Wal Martista ostamani siniset Dockersit ja valkoiset tennissukat.

– Näitä minä en riisu.

Opiskelijajopojan katse kääntyi Dockerseihin, ja hän pyysi minua laskemaan ne nilkkoihin.

– Sinä varmaan ymmärsit nyt väärin, sanoin.